ZLATOROGI JELEN

Ćurčić Dubravka

uč. II. b raz.

DJEČIJA KNJIGA

Naslov originala:

ОЛЕШЕК ЗОЛОТЫЕ РОЖКИ

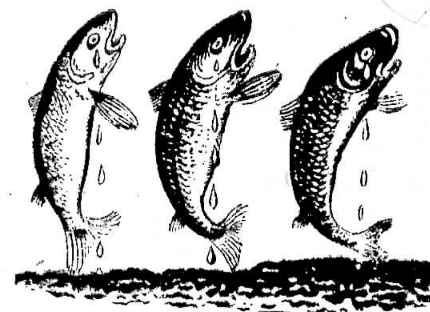
S ruskog prevela:
ČEBOTARJEVA J.

Crteži iz originala:
E. ČARUŠINA

E. B br. [illegible]-50

ZLATOROGI JELEN

— PRIČE SJEVERNIH NARODA —

SARAJEVO 1950

Štampa Jugoslovenskog štamparskog preduzeća — Beograd

IV—6088

ZLATOROGI JELEN

(Saamska priča)

Napravio starac čovjeka od gline. Napravio i metnuo pod svoje prozorče. Zatim dođe starici i reče:

— Pogledaj, kakvoga sam čovjeka napravio.

Starica pogleda kroz prozor, a čovjek od gline oživi.

Preplaši se starica i veli:

— Šta si, starče, uradio? Ta on će nas sad ubiti.

A već se pod prozorom čuje: tup — tup — tup.

Glinko ide.

Otvore se vrata, uđe Glinko u kolibu.

Pogleda tamo-amo. U uglu sjedi starac, plete mrežu, a starica je popravlja.

Zgrabi Glinko starca i staricu i pojede ih odjednom oboje, pojede — s rukama, s nogama i mrežom. Proguta ih i pođe na ulicu.

A ulicom idu djevojke — jedna s čabrom, druga s obramicom*. I njih on obje pojede, jednu s čabrom, drugu s obramicom. I pođe dalje.

U susret mu tri starice jagode nose, — on i starice pojede zajedno s jagodama. I opet pođe.

Gleda — tri ribara popravljaju čamac, — on svu trojicu pojede zajedno s čamcem. I opet pođe dalje.

Ide dalje, a tri čovjeka sijeku drva. On i tu trojicu pojede zajedno sa sjekirama i opet pođe.

Ide, ide. Vidi — stoji brdo, a na brdu mladi jelen pase. Glinko reče jelenu:

*) Obramica — štap na kojem se nose vedra s vodom.

— Ja ću te pojesti.

Jelenče mu s brda odgovori:

— Glinko, glinko, stani pod brdo, usta što šire otvori, a ja ću ti s brda pravo u usta skočiti.

A glinko je zadovoljan. »Gi-gi«, — smije se.

Stao on pod brdo, otvorio široko usta i gleda kako će jelenče njemu u usta da skoči. A jelenče kako skoči odozgo, tako ga rogovima u stomak — tres!

Glinko se rasuo.

A svi oni koje je on pojeo iskočiše i potrčaše kućama: starac i starica mrežu vuku, djevojke s obramicom trče,

babe s jagodama, ribari u čamcu plove, a jelenče za njima trči.

Onda su djevojke donijele zlata, seljaci su jelenu rogove pozlatili, i od tog vremena postade Zlatorogi Jelen.

KAKO JE PAS SEBI TRAŽIO DRUGA

(Nenecka priča)

Nekad je pas sam u šumi živio. I postade mu dosadno samom da živi. Pođe šumom da traži druga.

Ide, ide, i evo, u susret mu trči zec.

Pas mu reče:

— Zečiću, zečiću, hajde da zajedno živimo.

— Pa šta, kaže zec, hajde.

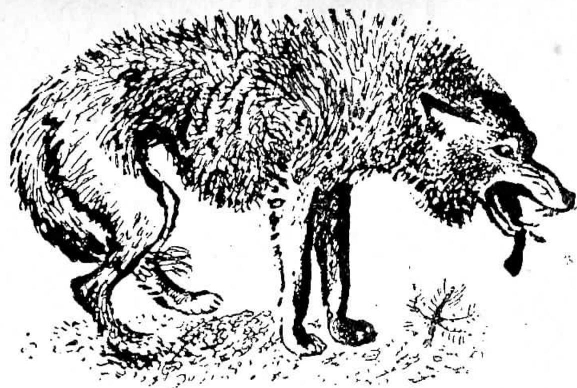
Nađoše sebi mjestance u šumi i, kad se smrklo, legoše da spavaju. Zec zaspi, a psu se ne spava, počne da laje. Zeca odmah i san prođe. Skoči on i kaže psu:

— Zašto laješ? Ako čuje vuk, doći će i poješće nas.

Pas zašuti, a sam pomisli:

»Lošeg sam ja sebi druga našao. Plašljivo je srce u zečića. A vuk, taj se sigurno ničega ne boji.«

I ode pas od zeca, pođe da traži vuka.

Ide, ide šumom. Kad odjednom u susret mu trči vuk. Veli pas vuku:

— Slušaj, vuče, hajde da zajedno živimo.

Vuk kaže:

— Pa šta, udvoje je veselije.

Kad se smrklo, spremiše se da spavaju. Zaspao vuk, i pas legao. A u samu ponoć probudi se pas i zalaje. Preplaši se vuk, srce da mu iskoči, pa stade psa grditi:

— Zašto laješ? Ako medvjed dođe, oba će nas ubiti.

»No«, misli pas, »vidi se, i vuk nije baš jak, kad se boji medvjeda. Zato je medvjed-div najjači.«

Napusti pas vuka, pođe da traži medvjeda. Opet ide šumom. Išao, išao, i evo mu u susret medvjeda. Priđe njemu pas i kaže:

— Ej, medvjede dive, hajde da zajedno živimo.

Medvjed pristane. Proživješe dan, i noć nastupi. Medvjed zadrijema. A pas opet u samu noć zalaje. Probudi se medvjed, preplaši se duša mu u same pete ode.

— Ćuti ti, veli medvjed, zašto laješ? Ako čuje čovjek doći će, ubiće nas.

»E«, misli pas, »i ovo je kukavica. Valja čovjeka tražiti.«

I pas pobježe. Trčao je, svu je šumu optrčao, — ali nema čovjeka. Izađe on, najzad, na ivicu šume i sjede da se odmori. A čovjek se baš spremao u šumu po drva. Tu na ivici dočeka ga pas. Pritrči čovjeku i veli:

— Čovječe, čovječe, hajde da zajedno živimo.

Čovjek kaže:

— Pa šta, hajde sa mnom.

I čovjek odvede psa sebi u kuću.

Kad se smrklo, čovjek zaspi. U ponoć zalaje pas. A čovjek ne ustaje. Zalaja pas jače. Probudi se čovjek i zaviče:

— Ej, cuko moj, ako si gladan, a ti jedi, a meni ne smetaj da spavam.

Tada pas zašuti, najede se i legne da spava. Od tog vremena on i ostade kod čovjeka. I sada živi.

KUKAVICA

(Nenecka priča)

Evo šta je bilo.

Živjela na zemlji siromašna žena. Imala je četvoro djece.

Djeca nisu slušala majku. Trčala su, igrala se na snijegu od jutra do večeri.

Vrate se u kolibu, cijele gomile snijega nanesu na čizmama, a mati sprema.

Odjeću promoče, a mati suši.

Teško je bilo majci.

Tako jednom ljeti lovila mati ribu na rijeci. Teško joj je bilo, a djeca joj nisu pomagala. Od takvog života, od teškog rada, mati se razbolje. Leži ona u kolibi, djecu zove, moli:

— Dječice, vode mi dajte. Presušilo mi se grlo. Donesite mi vodice.

Nije jednom il' dvaput molila mati. Ne idu djeca po vodu.

Najstariji kaže:

— Ja sam bez čizama.

Drugi govori:

— Ja sam bez kape.

Treći govori:

— Ja sam bez odijela.

A četvrti čak i ne odgovara.

Kaže onda mati:

— Blizu je od nas rijeka, pa se i bez odijela može po vodu otići. Presušilo mi se u ustima. Žedna sam!

Zasmijala se djeca, istrčala iz kolibe. dugo su se igrala, u kolibu k materi nisu ni zavirila.

Najzad, prohtjelo se najstarijem da jede, — zaviri u kolibu.

Gleda on, a majka na sred kolibe stoji. Stoji i oblači kožun.

Kad najednom kožun se perjem prekri.

Uze mati dasku, na kojoj se kože stružu, i ta se daska pretvori u ptičiji rep.

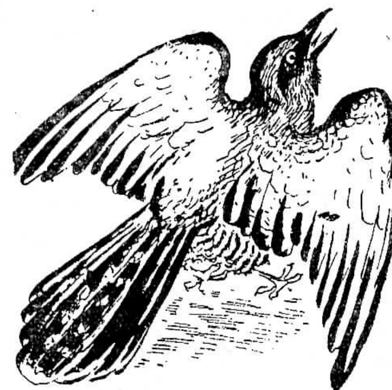
Gvozdeni naprstak postade kljun.

Mjesto ruku izrasla krila.

Pretvorila se mati u pticu i izletjela iz kolibe.

Zavika najstariji sin:

— Braćo, gledajte, gledajte, odleti naša mati kao ptica!

Tada potrčaše djeca za majkom, vičući joj:

— Mama, mi smo ti vodice donijeli!

Odgovara im mati:

— Ku-ku, ku-ku! Kasno, kasno. Sad su jezerske vode predamnom. Ja letim ka slobodnim vodama.

Trče djeca za majkom, zovu je, krčag s vodom joj pružaju.

Najmanji sinčić viče:

— Mama, mama! Vrati se kući! Na vodice! Popij! mama!

Mati odgovara iz daljine:

— Ku-ku, ku-ku, ku-ku! Kasno, sinko, neću se vratiti.

Tako su djeca trčala za majkom mnogo dana i noći — po kamenju, po barama, po busenju.

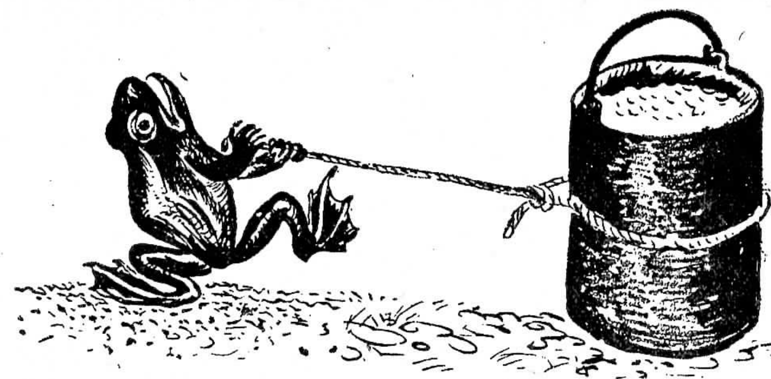
Noge su do krvi izranjavila. Kud protrče, tamo crven trag ostaje.

Zauvijek je napustila djecu mati-kukavica.

I od tog vremena ne vije sebi kukavica gnijezdo, ne uzgaja sama svoje djece.

A od tog vremena po tundri crvena mahovina raste.

JADNA ŽABA

(Nenecka priča)

Na obali velike rijeke stajala je kućica. U kućici je živjela starica. Bili su kod nje: djevojčica — unuka, kudravo psetance i zelena žaba.

Djevojčica je dobro kod starice živjela. Starica ju je voljela, pazila, u dobru je odjeću oblačila, dobrom hranom hranila.

Kudravom psetancetu bilo je lošije. Starica ga nije toliko pazila — natjerivala ga da mnogo radi, a hranila ga koje-kako, samim ogriscima.

A žabi — njoj je bilo sasvim loše živjeti. Nije je voljela starica, niti je pazila. Radila je žaba i danju i noću: vodu vukla, drva cijepala, a gladna je lijegala da spava.

Tako je jednom starica cijeli dan ružila žabu, a ni mrve joj nije dala da pojede. A uveče ju je poslala po vodu na rijeku ka prosjeku. Žaba snage više nema, a mora ići. Pozove ona sa sobom psetance.

Pođoše oni udvoje na rijeku, sjedoše kod prosjeka i udri zajedno da plaču. Plače žaba i kuka:

— Požali nas bar ti, mjeseče! Kva-kva-kva!..

Siđi k nama s neba, mjeseče! Kva-kva-kva!..

Uzmi mene i psetance k sebi! Kva-kva-kva!..

Tako su oni plakali, plakali — i mjesec ih je čuo. Čuo, sažalio se, pa se spustio dolje s neba. Pravo se spustio k rijeci, uzeo psetance i žabu, metnuo ih na sebe i opet gore uzletio, stao na svoje mjesto.

A starica sjedi kod kuće, vodu čeka. Nije dočekala i pođe na obalu. Gleda — nema kod rijeke ni žabe, ni psetanceta. Vikala, vikala starica, zvala, zvala psa, psovala, psovala žabu. Niko se ne odaziva. Tu starica pogleda gore, a na mjesecu njeno psetance i žaba, sjede — igraju se.

Poče tu starica da plače:

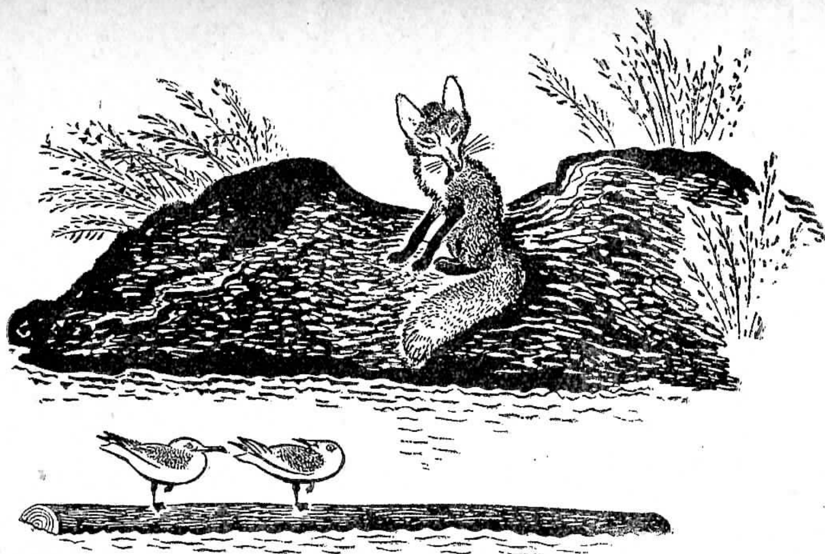
— Žabo moja, psetance moje! Ja sam vas hranila, ja sam vas pazila. Kao rođenu djecu čuvala, a vi ste me napustili...

Ma koliko da je plakala, a ipak ostade starica bez radnika. Tako i živi udvoje s unukom.

A psetance i žaba od tog vremena, žive na mjesecu. Pogledaj na mjesec — vidjećeš.

LUKAVA LISICA

(Korjakska priča)

Sjedi lisica na obali i misli:

»Kako da se svježe ribe najedem?«

Gleda lisica, — a po rijeci brvno plovi, na brvnu dva galeba sjede.

Pita lisica:

— Šta vi, galebovi, radite?

— Ribu lovimo.

— Uzmite i mene sa sobom!

— Skači!

Skoči lisica. Brvno se prevrne, galebovi odletješe, a lisica u vodu pade.

Ponese voda lisicu dole niz rijeku, iznese u more.

Vidi lisica — unaokolo voda. Reče ona svojim šapama:

— De-de, vi, šape, budite mi vesla!

A repu kaže:

— De-de, rep, budi krma!

Tako pliva lisica kao u čamcu. Šape kao vesla vodu grabe, rep kao krma okreće se tamo-amo, tamo-amo.

Ali je lisica zaboravila kazati repu da upravlja ka obali. Upravlja on u otvoreno more.

Plovila lisica, plovila, a obale sve nema. Nasred mora je zaplovila. I ne zna lisica kuda sad da plovi.

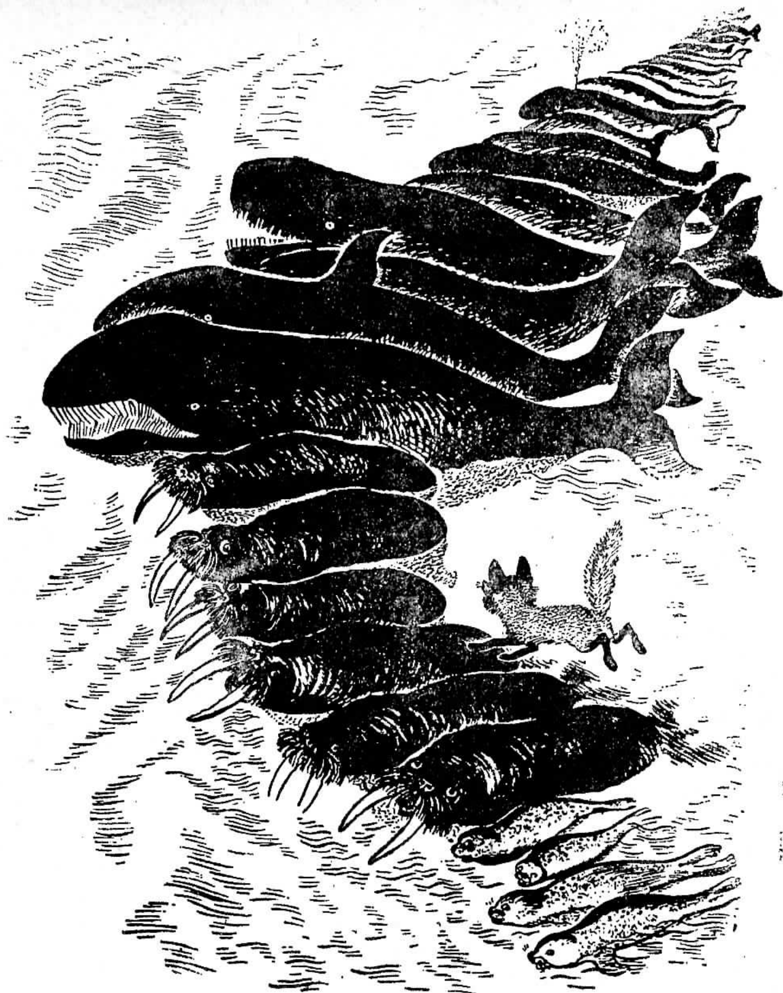
Tu sretne ona tuljana.

Veli joj tuljan:

— Kud si ti, lisice, zaplovila? Zalutala si, sigurno, kod nas u moru? Sad nećeš doploviti do obale.

A lisica kaže:

— Znam kud plovim. Hoću da vidim ima li još zvijeri u morskim vodama. Čula sam kao da vas je sasvim malo ostalo.

Tuljan odgovara:

— Ne, mnogo je još zvijeri u morskim vodama — i nas, tuljana, i morževa, i kitova.

— Ma baš? veli lisica. — Dok sama ne vidim, ni za šta neću vjerovati. Dede dignite se sve vi, zvijeri, iz morske dubine i lezite u red do same obale. A ja ću brojati!

Tu se podigoše gore svi tuljani, morževi i kitovi i legoše na vodu u red do same obale.

A lisica po njihovim leđima, kao po mostu, potrčala. Trči i broji:

— Jedan tuljan, dva tuljana, tri tuljana...
Jedan morž, dva morža, tri morža...
Jedan kit, dva kita, tri kita...

Tako i dotrči lisica do obale.. Iskoči na obalu i vikne tuljanu:

— Istinu si rekao, tuljane: mnogo je još vas, glupih zvijeri, u morskim vodama. Preko čitavog mora most se može od vas izgraditi! No, sad plovite kuda hoćete, a ja ću se odmarati!

Otplivaše morske zvijeri, a lisica skine sa sebe bundicu i objesi je na grm da se suši, a rep stavi na kamen — nek se suši.

Onda je izvadila jedno svoje oko, objesila ga na grančicu i rekla mu:

— Ti pazi da mi bundicu ne bi odnijeli, da mi rep ne bi ukrali.

I legne lisica da spava na suncu.

A dok je lisica spavala, doletješe dvije svrake. Vide svrake — na grančici lisičje oko visi, blista, na sve strane gleda. Dopalo se svrakama lisičje oko, zgrabiše one njega i odletješe.

Naspavala se lisica, probudila se, bundicu obukla, rep prikačila i počela tražiti svoje oko, a oka nema.

»Eto«, misli lisica, »kakvo je glupo oko, — njega sam objesila da stražari, a ono ni samo sebe nije očuvalo. Moraću da tražim novo oko.«

I pođe lisica u šumu. Išla, išla, vidi — grm borovnica raste. Ubere lisica najzreliju borovnicu i metne je sebi mjesto oka.

Gleda lisica — unaokolo sve crno postade. Nije joj se svidjelo. Baci ona borovnicu. Pođe dalje. Izašla na poljanicu, a poljanica sva od jagoda crvena. Izabere lisica najzreliju jagodu, pa umetne mjesto oka. Pogleda — unaokolo sve crveno postade.

I lisica baci crvenu jagodu.

Ide dalje. Vidi — leži na zemlji komadić leda. Podiže ga lisica, umetnu ga mjesto oka, — a led čist, bistar, — svijetlo unaokolo posta.

»Eto«, misli lisica, »kako mi je novo oko dobro, — bolje od pređašnjeg vidi!«

A led se zagrijao i počeo da se topi. Potekoše lisici po orazu suze.

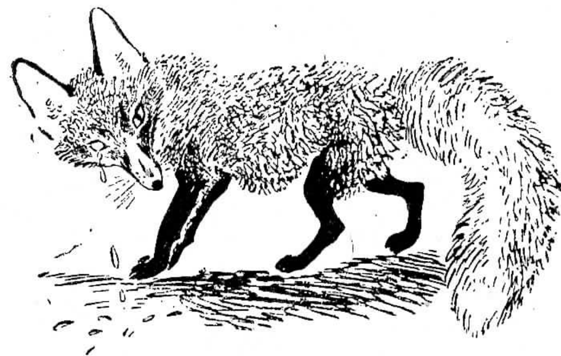
Ide lisica, a u susret joj zvijeri — vukovi, medvjedi. Ko god lisicu sretne, svak pita:

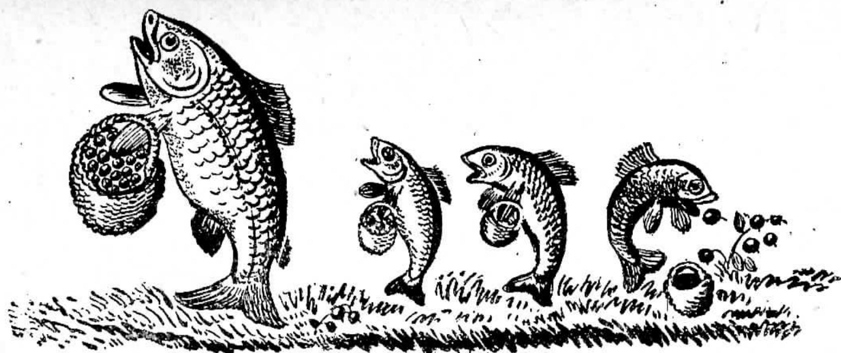
— Što ti, lisice, plačeš? Ko te uvrijedio?

A lisica veli:

— Gladna sam, pa plačem.

I zvijeri se sažališe na lisicu i dadoše joj da jede. A njoj je samo to i trebalo. Tako se lisica uvijek dosita najede. Zato, što je lukava.

KAKO SU RIBE POČELE ŽIVJETI U VODI

(Nenecka priča)

Pa eto. Živjela na zemlji ribica. Nije u vodi ona još tada živjela, nego na zemlji. Imala je troje djece.

Jednog dana razbolje se ribica. Leži, jadna, u svojoj kolibi, podići se ne može. Plaču njena djeca, dan i noć plaču.

A ribici je već sasvim loše.

Izašla starija ćerka iz kolibe, stoji, plače i gleda neće li proći kogod, neće li pomoći materi.

I evo doletjela je vrana, sjela na drvo pored kolibe. Pita:

— A zašto ti, ribice, plačeš?

— Razboljela se naša mati, već dva mjeseca u kolibi leži, ne može da ustane — eto ja i plačem.

— Veli onda vrana ribici:

— Nemoj plakati, ja ću je izliječiti. Izađite svi iz kolibe. Ja ću sama u kolibu poći, liječiću ribicu. Ako zaviče

mati — ne slušajte, zvaće vas, a vi ne idite. U kriku će iz nje bolest izaći, odmah će ozdraviti ribica — mati.

Djeca poslušaše, otiđoše podalje na morsku obalu, a vrana uđe u kolibu.

Gleda vrana — u uglu bolesna ribica. Stenje ribica, loše joj je.

Priskoči vrana, raširi kljun, stade kljuvati bolesnu ribicu.

Ribica zaviče:

— Dječice moja, gdje ste? Pomozite, dječice, kljuje me vrana!

Čuše djeca, potrčaše ka kolibi, a najstarija sestra im reče:

— Ne smijemo ulaziti u kolibu. Rekla mi vrana: ako bude mati vikala — ne slušajte, ako pozove — ne dolazite. U kriku će iz nje bolest izaći. Izliječiće je vrana.

Poslušala djeca, ne pođoše u kolibu.

Viče, stenje ribica-mati:

— Pomozite mi, dječice! Ubi me vrana! Brže dječice!

Djeca sve čuju. Boli ih srce. Strašno im je. A u kolibu ući ne smiju.

I eto, mati zašuti, nasta tišina.

Izađe iz kolibe vrana. Sjela na drvo. Kljun čisti. A djeca brzo u kolibu potrčaše. Vide — leže u uglu koštice. Čuju — smije se s drveta vrana.

— Glupe ribice! Eto kako sam ih prevarila.

Gorko zaplakaše ribice. Onda majčine kosti iznesoše na obalu, baciše u more i same isto odoše u more.

Tek što su od obale otplovile, najstarija ribica izviri iz vode i veli vrani:

— Pojela si našu rođenu majku. Ali ne raduj se! Sad ćeš i sama propasti, nikud se nećeš sakriti.

Najstarija ribica udari repom po vodi. Podiže se voda, poče da nadolazi. I eto potopi more zemlju, potopi drveće.

Nema gdje da sjedne vrana.

Letjela, letjela i pala u vodu.

A u vodi pohrliše na nju ribice, na komade je raskidaše, sve joj koščice raznesoše.

Od tog vremena ribe su počele da žive u vodi. I danas žive.

HRABRI MEDVJED

(Nenecka priča)

Živjeli zajedno ptičica i miš. Zajedno su sakupljali zrnje.

Tako, sakupljali oni, sakupljali, a ptičica kaže:

— Dosta je. Biće nam zrnja za cijelu zimu. Sad hajde da dijelimo.

Počeše dijeliti. Ptičici — zrno, mišu — zrno. Mišu — zrno, ptičici — zrno. Razdijeliše zrnje podjednako, a jedno zrno preostalo.

Šta sad?

Miš veli:

— Ovo je zrno moje. Ja sam više od tebe radio, ja sam zemlju rovao, — čak su mi se noktići razboljeli.

A ptičica odgovori:

— Ne, to je moje zrno. Ja sam više radila. Ja sam zrno odozgo vrebala, sve sam letjela i letjela, — čak su mi se krila razboljela.

Svađali se, svađali, pa se i potukli. Tako se tuku, da po cijeloj šumi krik i piska stoji.

Toliko su se, tukli, pištali, pištali — nikako jedan da nadvlada. Potrčaše da traže pomoć.

Ptičica je sebi za pomoćnika Grom-pticu pozvala.

Miš dovede hrabrog, silnog pomoćnika — baš samog medvjeda.

Razmahnu se medvjed, udari grom-pticu po krilu pesnicom.

Slomi se krilo — grom grmnu.

Prepade se miš, jurnu pod komadić kore i sjede tamo.

A medvjed se još više preplašio. Gleda unaokolo:

— Gdje je moj miš? Nema miša!

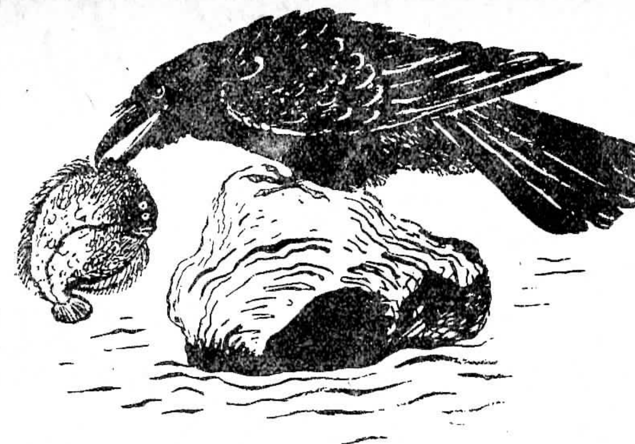
Od straha medvjed poče bježati, pa na komadić kore nagazi. Nagazi, a pod korom nešto puče.

»A — misli medvjed — pucaju!«

I hrarbi medvjed poče da bježi što je brže mogao.

A ono u miša zub pukao.

GAVRAN

(Korjakska priča)

Živio u tundri gavran — star i pohlepan.

Malo je hrane u tundri — sama mahovina i jagode.

Lijetao, lijetao gavran — ništa nije našao. S praznim stomakom vratio se kući.

»Poletjeću — misli gavran — k moru. Masne ću morske hrane dobiti!«

Eto, doletio gavran k moru, sjeo na kamen. Tiho je na moru, ni jednog vala se ne vidi.

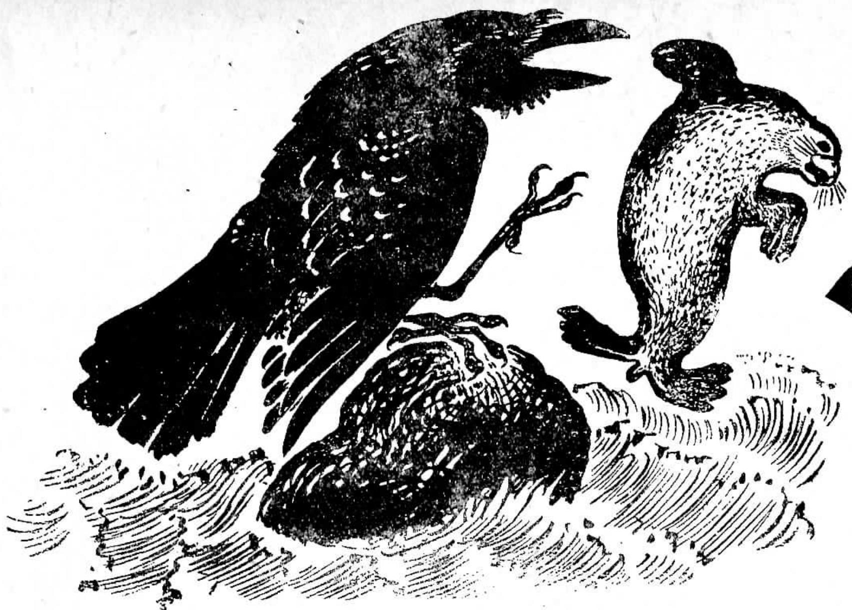
Sjedi gavran na kamenu, čeka plijen.

Dopade mu list-riba. A šta je hrane na listu? Suh je, i oči mu s jedne strane.

— Neću tebe, kosoboka — reče gavran — ta previše si ti suha!

Ubije gavran list-ribu i baci natrag u more.

Pade u more list. Pođoše po moru valovi.

Sjedi gavran na kamenu, čeka plijen.

Dopade mu tuljan. Mladi tuljan, leđa šarena, trbuh bijel.

— Neću tebe — reče gavran — ta previše si mlad, nemaš sala!

Ubije gavran tuljana i gurne nogom natrag u more. Pade tuljan u vodu. Još više se podigoše mroski valovi.

Sjedi gavran na kamenu, čeka plijen.

Ulovi morža — starog morža, brkatog, oba mu očnjaka slomljena.

— Neću tebe — reče gavran — ta previše si star. tvoje meso je žilavo!

Ubije gavran starog morža i gurne ga natrag u more.

Pade morž u vodu — potamnjelo more, podigoše se valovi kao brda.

A gavran sve na kamenu sjedi, čeka plijen.

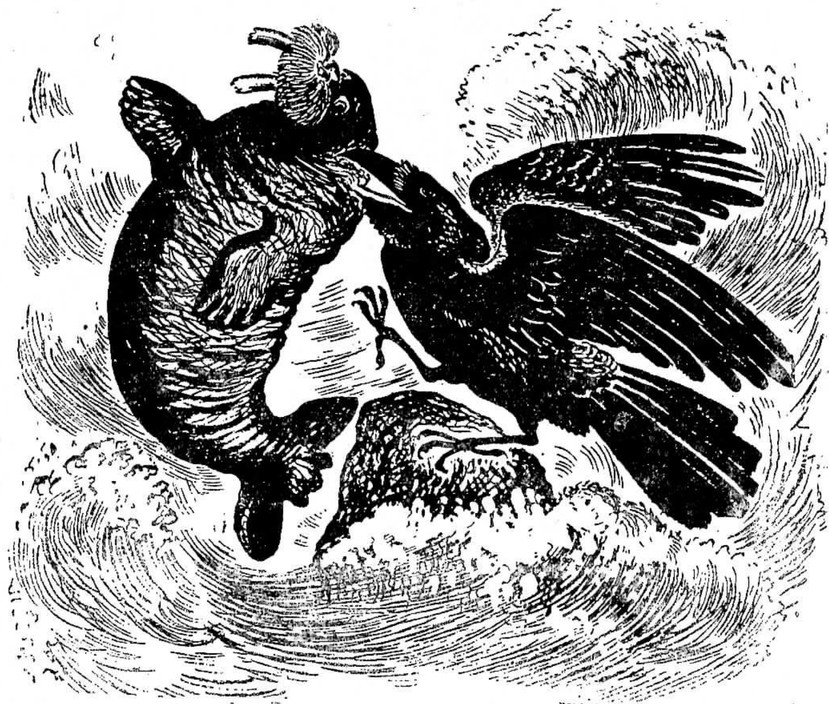
Dopade mu kit — veliki, masni, na leđima mu peraje, baš kao jedro. Leži kit — rep u vodi, glava na obali i usta otvorio.

Pogleda gavran kitu u usta, a tamo svakakve ribe, kao u ribarskoj mreži, puno-puncato.

— Eto, to je za me lov! — reče gavran i skoči kitu pravo u usta. Sit se najeo ribe, a najveću ribu, najmasniju tresku, sa sobom je u zalihu uzeo. Onda iskoči iz usta, zamaha krilima i poletje kući u tundru.

Leti gavran, a u susret mu trči lisica.

— Otkuda, gavrane, tresku nosiš?

A gavran i ne odgovara — kao da ne čuje.

— Znam te, staroga, — kaže lisica — pokupio na obali krepanu ribetinu i zadovoljan!

Razljuti se gavran, zine:

— Lažeš ti, riđa! Sad sam živog kita uhvatio!

Samo što je ovo viknuo — ispade treska iz njegovog kljuna.

Prihvati lisica tresku i uteče.

»Ništa — misli gavran — mnogo je još ribe u ustima kita. Biću sit!«

Zamaše krilima i poletje nazad k moru, a na moru bura šumi.

Ljulja se na valovima kit — rep u vodi, glava na obali i usta otvorena.

Skoči gavran kitu pravo u usta.

A kit udari repom po valovima, raširi peraje na leđima kao jedro, usta zatvori i ode u more.

I to je sve.

SADRŽAJ